

YUNANİSTAN'DA MÜFTÜLÜK SORUNU

Cem ŞENTÜRK

Bilimsel Araştırmalar Serisi No. 3

ABTTF

Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu

NGO in Special Consultative Status with the Economic and Social Council of the United Nations
Member of the Federal Union of European Nationalities (FUEN)

Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu
Johannis Str. 50
D-58452 Witten

Tel: +49.2302.91.32.91
Fax: +49.2302.91.32.93

E-mail: info@abttf.org
Web: www.abttf.org

Yayın Yeri ve Tarihi:
Witten - Mart-2006

Hazırlayan: Cem ŞENTÜRK

NGO in Special Consultative Status with the Economic and Social Council of the United Nations
Member of the Federal Union of European Nationalities (FUEN)

İçindekiler

Giriş.....	5
1. Müftülüklerin Statüsünü Belirleyen Hukuki Metinler:	6
1.1. 1913 Atina Antlaşması ve 1920/2345 tarih-sayıllı Yasa	6
1.2. 1920 Yunan Sevri ve 1923 Lozan Antlaşması	7
1.3. Yunanistan'ın Taraf Olduğu Çok Taraflı Uluslararası Antlaşmalar	7
1.4. 1991/ 182 tarih-sayıllı Kanun Hükmünde Kararnam	8
2. Sorunun Ortaya Çıkışı, Gelişmeler ve Bugünkü Durum	9
2.1. Müftülükler Sorununun Ortaya Çıkışı	9
2.2. 1920 Sayıllı Yasadan (1991 tarih) Günümüze Gelişmeler	12
2.3. Türkiye Açısından Müftülükler... ..	13
3. Sonuç	14

Giriş

Teokratik yönetim anlayışının hala etkili olduğu Yunanistan'da, Müslüman-Türk azınlığının varoluşsal değer arzeden kuruluşlarından biri de azınlığın dinsel önderliğini yürüten Müftülüklerdir. Yetkileri yalnız uhrevi alanla sınırlı kalmayan, nikah kıyım, miras taksimi, nafaka vb. medeni hukukun alanına giren konularda da yetki kullanabilen bu kurumların laik bir ülke olan Türkiye'deki isimdaş kurumlardan farklı oldukları, geniş yetkilerle donatılmış oldukları açıktır. Ancak sorunu bu bağlamda formüle etmek yerine bu kurumların, içinde buldukları ülkede „azınlığı“ temsil ettikleri gerçeğinden hareket ederek; „Müftülüklerin Yunanistan'daki hakim dinsel eğilim olan Ortodoksluk karşısında durumu nedir?“ sorusu sorulmalıdır. Yunan milliyetçiliğinin ve ulus-devletinin kuruluşunda kilisenin etkin rolü, pek çok ulus-devlet oluşum sürecinde yaşanan din-siyaset çatışmasını bu alandan uzak tutmuş, kilise hakim konumunu bu güne dek sürdürebilmiştir. Yunanistan içerisinde özel bir statüye sahip bulunan¹, elindeki büyük mali gücün de desteğiyle kendi başına siyaset belirleyip, izleme gücüne sahip² olan Kilise karşısında devlet kontrolünde tutulmak istenen müftülüklerin zayıf konumu ve bu kurumların azınlık için önemi ortadadır. Bu çalışma müftülükler sorununu ana hatları ile ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu bağlamda başlangıcından bugüne sorunu ele almak üzere öncelikle uluslararası antlaşmalar ve Yunan iç hukukundaki durum tartışılacak, ardından 1985 yılında Gümölcine Müftüsü'nün vefatı ile sorun alanına dönüşen bu konudaki gelişmelere değinilecektir.

---

¹ Örneğin, Yunanistan'da Din adamlarının oturduğu Ayranoz (Mont Athos) yarımadası özerk bölge statüsündedir. Oran, Baskın, **Yunanistan'ın Lozan İhlalleri**, SAEMK, (<http://www.saemk.org/yazdir.asp?id=15&dba=010>, bağlantı tarihi: 09.12.2004)

² Azınlık politikası açısından da kilisenin rolü önemlidir. Mart 1999'da Yunanistan Kilisesi Kutsal Konseyi'nin Batı Trakya'da üç veya daha fazla çocuklu Hıristiyan ailelere maddi yardım kararı aldığı, bu yardımın Müslümanları kapsamadığı ve bunun bölgedeki demografik sorun'la mücadele için yapıldığı bildirilmektedir. IHF, **Human rights in the OSCE Region: The Balkans, The Caucasus, Europe, Central Asia and North America**, Report, 2000, s. 181.

1. Müftülüklerin Statüsünü Belirleyen Hukuki Metinler:

1.1. 1913 Atina Antlaşması ve 1920/2345 tarih-sayılı Yasa

Balkan Savaşlarının ardından Osmanlı Devleti ile Yunanistan hükümeti arasında imzalanmış olan Atina Antlaşması'nda, Yunanistan'a bırakılan topraklarda yaşayan Müslümanların ihtiyaçları düşünülerek Müftülük ve Başmüftülük kurumları oluşturulmuştur. Antlaşmanın 11. maddesinin 5. ve 6. fıkrası Müftü ve Başmüftülerin seçim yöntemini düzenlemektedir. Buna göre "Müftüler kendi bölgelerindeki Müslüman seçmenler tarafından seçilecek" (5. fıkra), „Başmüftü, Yunanistan'daki tüm müftülerden oluşan bir seçim kurulu tarafından seçilerek önerilen üç aday arasından Yunan Kralı tarafından belirlenecektir"(6.fıkra)

1920 yılında çıkarılan 2345 sayılı yasa da bu antlaşmanın iç hukuka yansıtılması amacını taşır. Bu yasa ile müftülere geniş dinsel, yönetsel ve yargısal yetkiler tanınmış, seçim yöntemleri belirlenmiş ve tüm müftülerin oluşturduğu bir kurulun belirleyeceği üç aday arasından, Yunanistan'daki Müslümanların en yüksek kurumu olan Başmüftü'nün Kral iradesi ile atanacağı belirtilmiştir.

Buna karşın söz konusu hukuki belgeler hiçbir zaman uygulama olanağı bulamamışlardır. 2345 sayılı yasanın yalnızca Cemaat yönetimlerini düzenleyen 12. maddesi Kral iradesi ile yürürlüğe sokulmuş, diğer maddeleri ise askıda bırakılmıştır. Yine aynı şekilde bu kanuna temel oluşturan 1913 Atina Antlaşması, Lozan'dan önceki tüm diğer antlaşmalar gibi Yunanistan tarafından geçerli kabul edilmemektedir. Yunanistan'ın tezi azınlığın tüm haklarının en geniş biçimiyle Lozan'la tanındığı ve bu antlaşmanın diğer hukuki belgelerin geçerliliğini ortadan kaldırdığı yönündedir. Esasında Yunanistan'ın bu belgeyi Batı Trakya azınlığı için geçerli kabul etmemesinde haklılık payı bulunmaktadır. Şöyle ki, söz konusu antlaşmanın ana metninde yer alan tüm hükümler o tarihte Yunanistan'a bırakılmış topraklar için geçerli sayılmıştır. Batı Trakya'nın Yunanistan'a katılımı bu antlaşmadan sonraki bir tarihe rastladığından, antlaşma Yunanistan tarafından kabul edilse bile bölge için geçersiz duruma düşmektedir. Ancak antlaşmaya ek 3. protokol tüm Yunanistan toprakları için geçerli sayılmıştır ve bu protokolde "Başmüftü ve müftüler ile emirlerindeki memur ve hizmetlilerin Yunan

memurlarının sahip olduğu hak ve görevlere sahip olacakları”(7.), “Başmüftünün seçilmiş müftülerin şer’an uygun olup olmadıklarını denetleyeceği” (8) ve “Müftülerin ancak Yunan Anayasası’nın 88. maddesi gereğince görevden alınabilecekleri” (9) belirtilmiştir. Bu paragraflarda söz konusu kurumların tanınmış olması ve seçilmiş müftülerden bahsedilmesi konuya ilişkin açık bir hukuki koridor yaratmaktadır.

1.2. 1920 Yunan Sevri ve 1923 Lozan Antlaşması

Söz konusu iki uluslararası antlaşma doğrudan müftülük kurumundan söz etmemesine karşın bu antlaşmalarda Müslümanların masraflarını kendileri karşılamak üzere dinsel ve sosyal kurumlar oluşturabilecekleri ve bunların özerk statülerinden bahsedilmektedir (Yunan Sevri m. 10, Lozan Antlaşması m. 40)

Bu antlaşmalardan birincisi Yunanistan tarafından geçerli görülmemektedir. Lozan’ın aksine tek taraflı yükümlülükler getiren bu antlaşmanın Lozan ile birlikte geçerliliğini yitirdiği Yunanistan tarafından savunulmaktadır.

1.3. Yunanistan’ın Taraf Olduğu Çok Taraflı Uluslararası Antlaşmalar

Yunanistan’ın azınlığın statüsüne ilişkin Türkiye ile yaptığı ikili antlaşmalar haricinde, taraf olduğu kimi uluslararası antlaşmalar da bu ülkeye azınlıklar konusunda belli başlı yükümlülükler getirmektedir.

Tarihsel olarak ilk uluslararası belge 1970’de onaylanan 1965 tarihli Her Türlü Irk Ayrımcılığının Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme’dir. Bu sözleşmenin girişinde devletlere, ‘herkesin evrensel insan haklarına ve temel özgürlüklerine, ırk, cinsiyet, dil veya din ayrımı gözetmeksizin` saygı gösterme yükümlülükleri hatırlatılmaktadır.

1974’de Yunanistan tarafından onaylanan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi konuya ilişkin olarak 9 maddesinde şu hükme yer vermektedir: “Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, din veya inanç değiştirme özgürlüğü ile tek başına veya topluca, açıkça veya özel tarzda ibadet, öğretim, uygulama ve ayin yapmak suretiyle dinini ve inancını açıklama özgürlüğünü de içerir”. İleride görüleceği üzere Avrupa İnsan

Hakları Mahkemesi Şerif ve Ağa davalarında Yunanistan'ı bu maddeye aykırı davranışından ötürü mahkum etmiştir.

Yunanistan'ın da taraf olduğu 1992 tarihli Ulusal, Dinsel ve Dilsel Azınlıklara Mensup Kişilerin Hakları Bildirgesi ise devletlere ülkelerindeki azınlıkların varlığını ve ulusal, kültürel, dinsel ve dilsel kimliklerini koruma ve geliştirme koşullarının sağlanması yükümlülüğünü getirmekte (m. 1/1), azınlık mensuplarına kendi kültürlerini yaşatma, kendi dinlerini açıklama ve uygulama hakkını garanti etmektedir.(m.2/1)

1999'da Yunanistan tarafından onaylanarak yürürlüğe sokulan Birleşmiş Milletler Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi'nde yer alan 27. madde de azınlıklara kendi dinlerinin gereği ibadet etme ve uygulama hakkı garanti edilmiş bulunmaktadır.

Yunanistan'ın da taraf olduğu 1989 AGİK Viyana Kapanış Belgesi'nde yer alan 16. prensipte dinsel haklara ilişkin ifadeler yer alırken, „dinsel toplulukların kendi hiyerarşik ve kurumsal yapılarına göre organize olmaları hakkına özen gösterileceği“ açıkça belirtilmiştir. (16.4)

Son olarak Avrupa için yeni bir çağın başlangıcı sayılan Paris Şartı'nda tüm taraf devletler gibi Yunanistan'ın da : „ulusal azınlıkların kültürel, etnik, dil ve din kimliklerinin korunmasını ve bu kimliği geliştirmek için uygun koşulların yaratılması gerektiği“ yönünde beyanda bulunduğunu burada belirtmek gerekir.

1.4. 1991/ 182 tarih-sayılı Kanun Hükmünde Kararname

İzleyen bölümlerde değinilecek olan Müftülük krizi tırmanışa geçtiği aşamada, Yunanistan Hükümeti tarafından Aralık 1990'da bir kararname hazırlanarak 4 Şubat 1991'de yasalaştırıldı (Kanun no: 1920). 2345 sayılı yasayı yürürlükten kaldırarak (müftülük kurumunun yetkilerini düzenleyen bu yasa ile müftü seçimine yeni bir düzenleme getirildi. Buna göre Vali başkanlığında diğer üyelerini valinin seçtiği 11 kişilik bir komisyon adaylar hakkında görüş bildirecek, bu görüşler rapor halinde Eğitim ve Din Bakanlığı'na gönderilecek ve bakanın önerisi üzerine Cumhurbaşkanı atamayı yapacaktır. Komisyon görüş bildirmenin ötesinde belirleyici bir rol oynamamaktadır. Bunun yanında söz konusu yasanın 1/5. maddesinde komisyon üyelerinin toplantıya katılmamaları halinde (olası bir boykot düşünülmüş olmalı) valinin tek başına rapor

hazırlayıp gönderebileceği bildirilmektedir. Anlaşılacağı üzere, Yunanistan'ın iddiasının aksine, müftüler mevcut düzenleme çerçevesinde azınlığın gerekli yeterliliğe sahip üyeleri tarafından belirlenmemektedir.³

Yeni yasa ile müftülük görevi 10 yıl ile sınırlandırılmış, yeniden seçilmek ve görev süresinin uzatılması mümkün kılınmıştır. Bu şekilde müftülerin devlet kontrolüne girmelerinin beklendiği aşıkardır. İyi bir hizmet dönemi muhtemel bir yeni görev süresini beraberinde getirebilecektir.

Yasanın doğurduğu en önemli sorunlardan biri de, vakıfların kurumun kontrolünden çıkarılmasıdır. Önceki yasada (2345 sayılı) cemaat yönetimlerini denetleme yetkisinin tanınmış olmasına karşın bu yasa da bu konuya yer verilmeyerek, müftülüklerin ekonomik güçleri de azaltılmıştır.

2345 sayılı yasa ile Müftülerin aldıkları kararlar bölge mahkemesinin onayı ile hukuki sonuç yaratır hale getirilmiştir.⁴ Bu durum olası ihlallere açık kapı bırakıyor gibi görünse de, Yunanistanlı bir hukukçunun belirttiği gibi, Yunanlı hukukçuların İslam hukukunu anlama ve yorumlamada zorlukları, bu alanda etkin bir kontrolü güç kılmaktadır.⁵

2. Sorunun Ortaya Çıkışı, Gelişmeler ve Bugünkü Durum

2.1. Müftülükler Sorununun Ortaya Çıkışı:

Yunanistan'ın yükümlülükleri çerçevesinde, seçimle göreve getirilmeleri gereken müftüler için hiç bir zaman seçim yapılmamış, yine metinlerde geçen başmüftülük kurumu oluşturulmamıştır. Buna rağmen 1980'lerin ortasına dek konunun bir sorun oluşturmaması, kimi yazarlarca Yunanistan'ın bu konuda Lozan'ın lafzından çok ruhuna sadık kalıp toleranslı bir uygulama ortaya koymuş olmasıdır.⁶ Azınlık din adamlarınca

---

³ Bkz. Republik Griechenland, **Griechenland in der Welt**, griechische Botschaft Presse- und Informationsbüro, Bonn, 1998, s. 78.

⁴ Republik Griechenland, **Griechenland...**, s. 78.

⁵ Skordas, Achilles, "Yunanistan'da Azınlıkların Korunması ve Liberal Reform Zorunluluğu", **Ulusal, Ulusalüstü ve Uluslararası Hukukta Azınlık Hakları**, İstanbul Barosu İnsan Hakları Merkezi Yayınları, İstanbul, 2002, s. 311-320, s. 319.

⁶ Mandacı, Nazif; Erdoğan, Birsen, **Balkanlar'da Azınlık Sorunu**, SAEMK Yayınları, Ankara, 2001, s. 12.

oluşturulan Vaaz ve İrşad Heyeti de aynı görüşü savunmaktadır. Kendi ifadelerine göre dönemin müftüleri atanırken, azınlığın tercihleri belirleyici olmuş, istemedikleri kişilerin atanmasına hükümete baskı yaparak engel olabilmişlerdir.⁷ Müftülük krizinin doğmasına kadar geçen sürede görülen bu toleranslı yaklaşımı ortadan kaldıran sebep nedir? Kanaatimizce başlangıçtaki yaklaşımın köklerini azınlığın geçirmekte olduğu uluslaşma sürecinde aramak gerekir. Bölgedeki Türklerin azınlık olarak yaşamaya başladıkları andaki toplumsal örgütlenişleri ümmet anlayışı üzerine kurulu Osmanlı millet sistemine uygundur. Bu yapıyı parçalamak adına önceleri azınlığın içerisinde ulusal kıpırdanmaları destekleyen Yunanistan, Türkiye'deki gelişmelerin seyrine bağlı olarak gelişen ulus bilincine karşı bu kez müftülüklerle oynamış, 1980'lerde müftülüklerin ulusal bilincin taşıyıcı önderleri haline gelmeleri ile hem din hem ulusal kimlik alanı kontrol altına alınmak istenmiş ve bu şekilde „müftülükler sorunu“ gündeme gelmiştir.

1985 yılında azınlığın hak arama mücadelesinin sembol isimlerinden biri olan Gümölcine Müftüsü Hüseyin Mustafa'nın ölümü sorunun başlangıcını oluşturur. Yunanistan tarafından Mısır'da din eğitimi almış Rüştü Ethem'in Müftü vekili olarak atanmasının ardından, azınlıktan yükselen protestolar, bu kişinin görevden istifasını sağlamış, ardından Suudi Arabistan'da eğitim görmüş Cemali Meço bu göreve getirilmiştir. Ancak azınlık bu kişiyi de benimsememiş, Atina Antlaşması 11/6 ve 2345 sayılı yasaya göre Müftülük için seçimlerin yapılması talep edilmiştir. Yunan Meclisi'nde dönemin milletvekili Mehmet Müftüoğlu'nun „müftülük seçimi“ için verdiği soru önergesine Milli Eğitim ve Din Bakanlığı'ndan verilen : „ konu halen yönetim tarafından 1919'da Batı Trakya'nın Yunanistan'a ilhakından beri yürürlükte olan örf ve adete göre halledilmiştir.“⁸ şeklindeki cevapla, bu konuda bir uzlaşmaya gidilmeyeceği açıklığa kavuşmuştur. Yine aynı milletvekili tarafından Yunan Danıştayı'nda 2345 sayılı yasanın uygulamaya sokulması için dava açılmış, ancak davanın reddedilmesinin müftülük konusunu hukuki temelden mahrum bırakma ihtimalini düşünen azınlık önderlerinin

---

⁷ Batı Trakya Türk Azınlığı Vaaz ve İrşad Heyeti, “Batı Trakya'da İnanç-İbadet Özgürlüğü”, IV. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Kurultayı: 16-18 Haziran 2000-Londra, Haz: Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu, Bursa, 2000, s. 118-124, s. 122.

⁸ Oran, Baskın, **Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991, s.163.

baskısı davanın geri çekilmesine yol açmıştır.⁹ Ancak bu yöntem, iç hukuk yolları tüketilmediğinden meselenin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önüne götürülmesini engellemiş, ancak ileride değineceğimiz seçilmiş müftülere yapılan ağır baskılar ve haklarında verilen mahkumiyet kararları ile AİHM önüne gidebilmek mümkün olmuştur.

Müftülük sorununun ikinci perdesi İskece müftüsü Mustafa Hilmi'nin Şubat 1990'da ölümü ile başlar. Yaşlı müftünün vefatının ardından „Müftülük“ konusunda hiçbir şekilde atamanın kabul edilmeyeceği kamu oyuna duyurulmuş“, ancak olayların gelişimi bu noktada azınlığa bir adım geri attırmak zorunda kalmıştır. Yunanistan tarafından, vefat eden müftünün oğlu Mehmet Emin Ağa'nın Müftü vekilliğine atanması bu karmaşık durumu yaratmıştır. Atama yöntemine en çok karşı çıkanlardan birinin Ağa olması ve azınlığın büyük bölümünün de kendisini Müftü olarak tercih etmesi bu karmaşık durumu doğurmuştur. Bu durumda Mehmet Emin Ağa'nın seçim kararı alınmasına kadar görevi üstlenmesi kabul edilmiş (1 Mart 1990), ancak bu azınlık içerisinde çok tartışılmıştır, ancak çok geçmeden Bakanlar Kurulu kararı ile o güne dek Gümülcine Müftülüğünü vekaleten yürüten Cemali Meço, bu göreve asaleten atanmıştır. (30 Mart 1990) Bu karar göstermiştir ki, Yunanistan hiçbir şekilde 2345 sayılı yasayı uygulamaya niyetli değildir. Bu durum üzerine Ağa görevinden istifa etmiş ve azınlık bu durum karşısında İskeçe'de Müftülük konusunda bir fiili durum yaratarak 17 Ağustos 1990 tarihinde Cuma namazı kılınan tüm camilerde el kaldırma usulüyle müftülük seçimi yapmış ve oyların büyük bölümünü alan M. Emin Ağa müftü seçilmiştir.

1990 Aralık ayı sonunda Yunanistan Hükümeti yukarıda bahsettiğimiz 182 sayılı kararnameyi hazırlar ve kararnameyi tanımayacaklarını açıklayan azınlık mensupları Gümülcine'de de İskeçe'deki gibi bir fiili durum yaratma yoluna giderek kendi müftülerini seçerler (28 Aralık 1990). Bu seçimde oyların çoğunu alan İbrahim Şerif Müftü seçilir.

1991'de yürürlüğe sokulan kararnameye dayanarak M. Şinikoğlu İskeçe müftülüğüne atanır ve bu şekilde ikisi atanmış ikisi seçilmiş dört müftü ortaya çıkar.

---

⁹ Oran, Baskın, **Türk-Yunan...**, s. 164, Ömeroğlu, Türkiye'nin de bu davanın geri çekilmesinde etkili olduğunu öne sürmektedir. Bkz. Ömeroğlu, Aydın, **Belgeler ve olaylar ışığında, bilinmeyen yönleriyle Batı Trakya Türkleri ve Gerçek -1-**, İstanbul, 1994, s. 81.

2.2. 1920 Sayılı Yasadan (1991 tarih) Günümüze Gelişmeler

Batı Trakya'nın iki ili Gümülcine ve İskeçe'de ortaya çıkan ikilik aradan yıllar geçmesine rağmen bir çözüme ulaştırılabilmemiş değildir. İki atanmış müftü resmi görevlerini yerine getirirken, seçilmiş müftüler dinsel önderlik rolünü hukuki bağlayıcılığı olmayan biçimde sürdürmektedirler ve Batı Trakya'da pek çok camide seçilmiş müftülerin yayınladıkları hutbeler okunmaktadır. Seçilmiş Gümülcine Müftüsü İbrahim Şerif'in ifadelerine göre, halk düğün ve cenaze gibi törenlerin yönetilmesinde seçilmiş müftülerle beraber olurken, resmi işlerde atanmış müftülere gitmektedirler.¹⁰ Görülen seçilmiş müftülerin atanmış müftülere karşı toptan bir reddiye içerisinde olmadıklarıdır. Buna rağmen seçilmiş Müftüler bayram ve kandillerde ünvanlarını kullanarak mesajlar yayımlamaktadırlar. Yayımladığı yaklaşık 50 mesajla „yetki gaspı“nda bulunduğu gerekçesi ile açılan davalardan dolayı İskeçe Müftüsü toplam 139 ay hapis cezasına çarptırılmış, bunun altı ayını hapis yatarak geçirmiş cezasının geri kalanı paraya çevrilmiştir.¹¹ İbrahim Şerif'te benzer davalarla karşı karşıya kalmış, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine açtığı, 14 Aralık 1999'da sonuçlanan dava ile Yunanistan'dan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi madde 9'a aykırı davranışları nedeniyle 2.7000.000 Drahmi maddi-manevi tazminat almaya hak kazanmıştır. Mahkemenin aldığı kararda not düşülen bazı konular dikkate değerdir. Mahkemeye göre, başvuru sahibinin faaliyetleri (dini kıyafetler giyme, evlilik törenlerini yönetme, mesaj yayınlama) hukuki etki yaratmayan faaliyetlerdir ve çok sayıda insanın isteyerek bir kişiyi dini lider olarak görmesi ve onu izlemesinin cezalandırılması demokratik toplumdaki dinsel çoğulculukla bağdaşmamaktadır.¹² Bunun dışında mahkemenin not düştüğü bir konu da `devletin dini toplulukları tek önderlik altında toplamak üzere tedbir alma zorunluluğu bulunmadığı`dır.¹³ Bu iki karar alt alta okunduğunda seçilmiş müftülerin statüleri Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarınca güvenceye kavuşmuştur. Aynı şekilde Mehmet Emin Ağa da açtığı dava ile Yunanistan'ı mahkum ettirmiş ve 1 Drahmilik sembolik bir tazminat almıştır. Bu davada da Şerif davasındaki

¹⁰ Batitrakyahaber@yahoo.com, "Gümülcine Müftüsü Türkiye'den Yardım İstiyor", 15 Kasım 2004.

¹¹ **Implementation Meeting on Human Dimension Issues: Greece**, Warsaw, 17-27 October 2000, s. 24.

¹² **Case of Serif v. Greece**, Başvuru no: 38178/97, Karar tarihi: 14 Aralık 1999, par. 51.

¹³ **Case of Serif v. Greece**, par. 52.

yaklaşım sürdürülmüştür.¹⁴ AİHM kararlarının ardından müftüler aleyhine yetki gaspında bulduklarına dair yeni bir dava açılmamakla birlikte seçilmiş müftülerin statüleri de hala tanınmamıştır ve Yunanistan bu konuda geri adım atmaya pek niyetli görünmemektedir.

2.3. Türkiye Açısından Müftülükler

Türkiye'nin müftülükler konusunda ilk yıllardaki temel sıkıntısı, laiklik felsefesinin dünyevi yetkilere sahip bu kurumları savunmakla bağdaştırılmasındaki güçlüklerdir. Bu nedenle müftülükler uzun süre ihmal edilmiş, bu alandaki talepler pek dillendirilmemiştir. Ancak son yıllarda bu sorunun aşıldığı gözlemlenmektedir. Atanmış müftüler Türkiye tarafından tanınmamaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı'nda dinsel konularda yalnız seçilmiş müftülerle irtibatta bulunmaktadır. Son yıllarda gözlemlenen Türk Dışişleri'nin seçilmiş müftüleri İstanbul Rum Patrikhanesi'nin karşılığı gibi gördükleridir. G. Papandreaun İstanbul'da Patrikhane'yi ziyaret etmesine karşılık, dönemin dışişleri bakanı İsmail Cem de Batı Trakya'da seçilmiş müftüleri ziyaret etmiştir.¹⁵ Aslında bu durum seçilmiş Müftülerin statülerinin tanınması için izlenmesini istedikleri stratejiye de uygun düşmektedir. Gümölcine seçilmiş müftüsü İbrahim Şerif'in verdiği bir ropörtajda kendisine Patrikhane ile ilgili sorulan bir soru üzerine sarf ettiği şu sözler dikkate değerdir:

„Her devletin bir ideali vardır. Yunanistan'da kime sorarsanız sorun Yunanistan'ın baskenti İstanbul derler ve Patrikhane'nin orada kalmasını isterler. Ancak bunu istemeleri karşısında Türkiye ne yapar bilmiyorum?“¹⁶

¹⁴ **Case Agga v. Greece**, Başvuru No: 50776/99 ve 52912/99, Karar tarihi: 17 Ekim 2002, par. 58-59.

¹⁵ Aksu, Fuat, **Türk Yunan İlişkileri**, SAEMK Yayınları, Ankara, 2001, s. 43.

3. Sonuç

1913 Atina Antlaşması ile statüleri belirlenmiş ve seçimle göreve gelmeleri kararlaştırılmış Müftülerin 1980'lere kadar Yunanistan tarafından atanmış olması ciddi sorun yaratmamış, Müslümanlık- Türklük çatışmalarının aşılıp, müftülüklerin azınlığın hak arama mücadelesinde öncü kurumlar haline gelmeleri ile Yunanistan bu kurumları kontrol altında tutmak istemiştir. Sorunun çıkış noktası, müftülüklerin azınlığın ulusal bilincinin taşıyıcı kurumları haline gelmiş olmalarıdır. Bu durum karşısında Yunanistan taraf olduğu tüm ikili ve uluslararası antlaşmaları hiçe sayarak 1991 yılında çıkardığı yasa ile kurumları neredeyse tamamen kendi tekeline alan ve onların diğer azınlık kurumları ile bağlantısını kesen bir düzenleme yapma yoluna gitti. Batı Trakya'daki müftülükler her ne kadar Türkiye'dekilere göre geniş bir yetki alanına sahipse de, Yunanistan içindeki konumlarının hiç de iç açıcı olmadığını belirtmek gerekir. Teokratik esasların devlet geleneğine derin biçimde sindiği, kilisenin kendi başına politika belirleyip izleyebildiği bir ülkede, azınlığın temel dinsel kurumlarına devlet tarafından atama yapılması açık bir dengesizlik yaratmaktadır. Bu bağlamda bir dönem önceki Yunanistan Meclisi'nde PASOK Gümölcine Milletvekili olarak bulunan Galip S. Galip'in şu sözleri anılmaya değerdir: „ ...Türkiye'de müftüleri yine müslümanlar tayin ediyor. Burada vali kiliseye papaz bile tayin edemezken, müslüman din adamı tayinine karar verebilmesi doğru değil“¹⁷

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Şerif ve Ağa davalarında Yunanistan aleyhine verdiği kararlar seçilmiş müftülere ilişkin kovuşturmalar durmuşsa da, sorun hala bir çözüme kavuşturulabilmiş değildir. Kilise'nin siyaset üzerindeki etkisi göz önüne alındığında sorunun uzun bir süre daha bu şekilde çözümsüz bırakılacağını beklemek gerekir. Ancak, dinsel haklar alanında pek çok uluslararası metnin altına imza atmış, Avrupa Birliği üyesi Yunanistan'ın bu açık ihlalini sürdürülebilirliği, Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler gibi platformlarda evrensel kılınmış değerlerin tartışmaya açılması anlamına gelecektir.

---

¹⁶ Batitrakyahaber@yahoo.com, “Gümölcine Müftüsü Türkiye'den Yardım İstiyor“, 15 Kasım 2004.

¹⁷ **Milliyet**, 21. 04. 2000.